

Klippans kommun

Beslut för gymnasieskola med introduktionsprogram efter tillsyn i Åbyskolan 3 i Klippan kommun

Skolinspektionens beslut

Med anledning av den rådande situationen med risker för smittspridning av Covid-19

Många skolor är i dagsläget starkt påverkade av de åtgärder som vidtas med anledning av Covid-19. Följden kan vara stor frånvaro av personal eller att resurser måste tas i anspråk för nya förhållanden. För gymnasieskolan och vuxenutbildningen gäller särskilda rekommendationer. Skolinspektionen anpassar för närvarande på olika sätt sin tillsyn och granskning. Mer information finns på www.skolinspektionen.se.

Vi följer kontinuerligt situationen och hur den påverkar skolsystemet i olika delar av landet. Eftersom skolan fortfarande är aktiv och ska fortgå men under andra omständigheter menar Skolinspektionen dock att det är viktigt att meddela bedömningen efter den tidigare tillsyn som ägt rum. Skolinspektionen har i detta beslut satt uppföljningstiden med hänsyn till rådande omständigheter. Uppföljningstiden kan komma att förlängas ytterligare om förutsättningarna förändras. Om du som huvudman behöver längre uppföljningstid kontakta Skolinspektionen för prövning.

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Klippans kommun att senast den **14 oktober 2020** vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Föreläggandet gäller omedelbart.

Nedan redovisas förslag på åtgärder. I de fall det är möjligt får bristen avhjälpas på annat sätt.

Extra anpassningar och särskilt stöd

Skolinspektionen konstaterar att Klippans kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Eleven ges skyndsamt stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen, om eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och insatserna utvärderas. (3 kap. 5 § skollagen; Lgy 11, 2.5 Bedömning och betyg, 2.6 Rektorns ansvar)

Åtgärder

- Se till att alla elever som har behov av stöd i form av extra anpassningar skyndsamt ges sådant stöd i den omfattning de har behov av det. I detta ingår bland annat följande:
 - a. genom kompetenshöjande insatser, exempelvis informationsinsatser och handledning för undervisande personal säkerställa att de har förutsättningar att ge elever de extra anpassningar som de har behov av,
 - b. genom samtal med elever, lärare och elevhälsans personal följa upp att alla elever skyndsamt ges de extra anpassningar de har behov av och, om så inte är fallet, ta reda på orsakerna till detta och, utifrån orsakerna, vidta de nödvändiga åtgärder som behövs för att säkerställa att alla elever ges de extra anpassningar de behöver.

Arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram

Skolinspektionen konstaterar att Klippans kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Elever på introduktionsprogram får en utbildning som är planerad så att eleven förbereds för arbete eller studier. (17 kap. 3-7 §§ skollagen; 1 kap. 7 § och 6 kap. 7-8 §§ gymnasieförordningen)

Åtgärder

- Se till att elever på introduktionsprogrammet språkintröduktion får en utbildning som är planerad så att eleven förbereds för studier. I detta ingår:
 - a. att utforma den individuella studieplanen så att längden på programmet endast styrs av den enskilda elevens behov och förutsättningar för att kunna nå syftet med utbildningen,
 - b. att rektorn ser till att det görs en genomgång av befintliga individuella studieplaner och att dessa, vid behov, justeras så att utbildningens längd i varje enskilt fall stämmer överens med elevens individuella behov och mål med utbildningen, om eleven medger detta.
- Se till att elevers individuella studieplaner innehåller de uppgifter som författningarna kräver. I detta ingår att elevers mål med utbildningen dokumenteras i planen.

Grundläggande förutsättningar för skolenheten

Skolinspektionen konstaterar att Klippans kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Elevhälsan arbetar främst förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål. (2 kap. 25 § skollagen; Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar)

Åtgärder

- Se till att elevhälsan som samlad resurs arbetar främst förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål. I detta ingår att samtliga kompetenser i elevhälsan, det vill säga medicinsk, psykologisk, psykosocial och specialpedagogisk kompetens, bidrar i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet genom att ta reda på vilka behov som finns på skolan samt initiera eller genomföra såväl förebyggande som hälsofrämjande åtgärder.

Ytterligare brist

Skolinspektionen konstaterar att Klippans kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Huvudmannen ser till att ingen elev utsätts för kroppsliga ingrepp i form av urinprovtagning i samband med drogtester utan samtycke (2 kap. 6 § regeringsformen)

Åtgärder

- Se till att ingen elev utsätts för kroppsliga ingrepp i form av urinprovtagning i samband med drogtester utan samtycke. I detta ingår:
 - a. att i de fall drogtester genomförs, vid varje provtagningstillfälle tydligt informera elever och, som huvudregel för det fall eleven är under 18 år, elevens vårdnadshavare om att drogtestet är frivilligt och att eleven kan avstå från att delta,
 - b. att säkerställa att eleven och, som huvudregel för det fall eleven är under 18 år, elevens vårdnadshavare vid varje provtagningstillfälle lämnar ett fullt och reellt samtycke till testet för att ett drogtest ska få genomföras.

Bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns elever på Åbyskolan 3 som inte ges extra anpassningar trots att de riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Skolinspektionen bedömer att elever på introduktionsprogram inte får en utbildning som är planerad så att eleven förbereds för studier. Vidare bedömer Skolinspektionen att elevhälsan, som samlad resurs, vid Åbyskolan 3 inte arbetar främst förebyggande och hälsofrämjande. Skolinspektionen bedömer slutligen att huvudmannen inte säkerställer att elever inte utsätts för kroppsliga ingrepp i form av urinprovtagning i samband med drogtester utan samtycke.

Föreläggande

Extra anpassningar och särskilt stöd

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i skolans arbete med extra anpassningar. Utredningen visar att det finns elever på Åbyskolan 3 som inte får extra anpassningar, trots att de bedöms ha behov av sådana. Vad huvudmannen har anfört i samband med kommunikering av protokollet föranleder ingen annan bedömning.

Rättslig reglering

Av skollagen framgår att om det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen. Stödet ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövligt.

Skolinspektionens utredning

Några lärare berättar i intervju att de har elever som har extra anpassningar och de ger exempel på olika sådana extra anpassningar. Enstaka lärare säger i intervju att de inte har någon elev som har extra anpassningar. På fråga om det finns elever som har behov av extra anpassningar som eleven inte får svarar en lärare jakande och säger att hen tror det och en lärare säger att hen kan tänka sig det. Ett par lärare uppger att de inte har fått instruktioner om hur de ska arbeta med extra anpassningar. En lärare säger att en stor del av eleverna "trampar vatten", att det sker en dålig utveckling och att de eleverna skulle behöva den extra stöttningen. En annan lärare säger att hen är van vid att få veta vilka elever som har en diagnos och att hen, på tidigare arbetsplatser, har blivit kallad till möte tillsammans med andra lärare som undervisar elever som har diagnoser och så har de fått information om eleverna, men det har hen inte fått här.

I intervju med personal i elevhälsan svarar personal ja på frågan om det finns elever som inte får de extra anpassningar de behöver. Personal i elevhälsan berättar att de uppskattar att lärarnas förmåga att arbeta med extra anpassningar är skiftande. På fråga om det finns lärare som inte vet hur de ska arbeta med extra anpassningar svarar personal i elevhälsan att lärarna är villiga, men vet inte hur de ska arbeta med det.

På fråga om alla lärare ger elever de extra anpassningar de behöver svarar rektorn i intervju att det skiljer mellan lärare. Det finns lärare som är kompetenta på att ge extra anpassningar, säger rektorn, men också lärare som har svårigheter med det. Rektorn säger vidare att arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd i stort fungerar samt att hen har köpt in ett material. I stället för att sätta in en åtgärd i ett ämne och en annan åtgärd i ett annat ämne tittar de på helheten, säger hen. På fråga om det arbetssättet är implementerat svarar rektorn nej. Under intervjun informeras rektorn om uppgifterna från lärare och elevhälsan om att det finns elever som behöver extra anpassningar som inte ges. På fråga om det stämmer att det är så, svarar rektorn ja.

Huvudmannen har i samband med kommunikering av protokollet anför i huvudsak följande. Arbetsmaterialet om extra anpassningar lades ut till lärare i december 2019. Alla lärare informerades om det. Rektorn har sett att rutinerna kring extra anpassningar inte har fungerat helt optimalt och därför har specialpedagogen implementerat arbetsmaterialet i arbetslaget. I februari har specialpedagogen arbetat med arbetslaget om extra anpassningar.

Motivering till föreläggande som ingripande

Då Klippans kommuns verksamhet inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten, föreligger skäl att förelägga Klippans kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristen.

Arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram*Skolinspektionens bedömning*

Skolinspektionen bedömer att elever på språkintröduktion på Åbyskolan 3 inte får en utbildning som är planerad så att elever förbereds för studier. Utredningen visar att samtliga elever som går första året på språkintröduktion på Åbyskolan 3 har individuella studieplaner som endast sträcker sig i ett år trots att eleverna har olika behov, förutsättningar och skolbakgrund. I intervjuer framkommer uppgifter, som inte motsägs av huvudmannen, om att kommunerna som samarbetar i "Familjen Helsingborg", där Klippans kommun ingår, i grunden ser språkintröduktionen som en ettårig utbildning samt att det finns en överenskommelse om att individuella studieplaner enbart får skrivas för ett år. Utbildningens längd utformas således inte utifrån elevens behov och förutsättningar och därmed planeras inte heller elevernas utbildning så att eleverna förbereds för studier. Inte heller följer utbildningen huvudmannens plan för introduktionsprogrammen, eftersom den planen anger att längden bestäms utifrån när eleven anses ha tillräckliga kunskaper utifrån önskemål och behov av fortsatt utbildning. Vad huvudmannen har anför om att ett arbete med tidsomfattningen på de individuella studieplanerna har påbörjats föranleder ingen annan bedömning.

Skolinspektionen vill med anledning härav påtala att språkintröduktion inte är en ettårig utbildning, utan att utbildningens längd ska anpassas till varje elevs behov så att eleven får förutsättningar att nå målet för sin utbildning. Att generellt, för samtliga elever, upprätta individuella studieplaner som endast sträcker sig i ett år, innebär att någon individuell bedömning av elevens behov och förutsättningar inte har gjorts. Genom att konsekvent upprätta individuella studieplaner på ett år, utan att i utbildningens längd ta hänsyn till elevernas individuella behov och mål med sin utbildning, löper elever en risk att inte kunna fortsätta en påbörjad utbildning inom språkintröduktion i de fall då de inte längre är att betrakta som nyanlända alternativt har uppnått en ålder av 20 år.

Tillsynen visar vidare att det inte i samtliga individuella studieplaner anges något mål för elevernas studier. Därmed uppfylls inte författningarnas krav när det gäller att de individuella studieplanerna för elever som går ett introduktionsprogram i gymnasieskolan ska innehålla uppgifter om utbildningens mål.

Rättslig reglering

Enligt 17 kap. 3 § skollagen är syftet med språkintröduktion att ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Av 17 kap. 4 § skollagen framgår att språkintröduktion ska utformas för en enskild elev. Enligt 17 kap. 7 § skollagen ska utbildningen på ett intröduktionsprogram följa en plan för utbildningen som beslutas av huvudmannen. Utbildningsplanen ska innehålla uppgifter om utbildningens syfte, huvudsakliga innehåll och längd. För varje elev ska det upprättas en individuell studieplan. Enligt 17 kap 15 § första stycket skollagen har en elev som har påbörjat ett intröduktionsprogram rätt att fullfölja utbildningen hos huvudmannen enligt den utbildningsplan som gällde när utbildningen inleddes och den individuella studieplanen, eller på ett annat intröduktionsprogram enligt huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan. Av 17 kap 15 § tredje stycket skollagen framgår att om en elev har medgett att den individuella studieplanen ändras, har eleven rätt att fullfölja utbildningen enligt den ändrade planen.

Enligt 1 kap. 7 § gymnasieförordningen ska för en elev som går ett intröduktionsprogram, den individuella studieplanen bland annat innehålla uppgifter om utbildningens mål och längd, delar av kurser, annan yrkesinriktad utbildning, praktik och andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling och som är avsedda att ingå i utbildningen, och när det är aktuellt, det yrkesområde som utbildningen inriktas mot.

Av 6 kap. 7 § gymnasieförordningen framgår bl.a. att huvudmannen för en elev på språkintröduktion fortlöpande ska bedöma elevens kunskapsutveckling, för att eleven så snart som möjligt ska komma vidare i sin utbildning.

Av 6 kap. 8 § första stycket gymnasieförordningen framgår att språkintröduktion ska innehålla undervisning i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk. Undervisning i enbart dessa ämnen kan bedrivas under en kort inledande period. I övrigt ska språkintröduktion utformas utifrån de bedömningar som ska göras enligt 6 kap. 7 § gymnasieförordningen och innehålla de ämnen och kurser som eleven behöver för sin fortsatta utbildning. Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven inte har godkända betyg i och kurser i gymnasieämnena.

Enligt förordningen om läroplan för gymnasieskolan har rektor ett särskilt ansvar för att utbildningen organiseras så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val, samt att skolan i dialog med eleven upprättar och reviderar den individuella studieplanen (SKOLFS 2011:144 avsnitt 2.6).

Av förarbetena framgår bl.a. följande. Gymnasieskolans intröduktionsprogram saknar nationellt fastställda examensmål och programmens struktur och innehåll dvs. vilka grundskoleämnena och gymnasiekurser som ingår i elevernas utbildning är inte reglerat i detalj. Gemensamt för intröduktionsprogrammen är att utbildningen ska utformas utifrån elevens behov och förutsättningar, men då krävs att dessa behov och förutsättningar bättre tydliggörs i den individuella studieplanen som ska upprättas för varje elev. Det förutsätter i sin tur att skolan har information om varje elevs behov och

förutsättningar och kunskap om tidigare skolerfarenheter. Målet med introduktionsprogrammen är att så fort som möjligt uppnå behörighet till ett nationellt program eller att förbereda för arbetsmarknaden. Utbildningens längd ska anpassas till varje elevs behov så att eleven får förutsättningar att nå målet för sin utbildning. För den enskilda eleven innebär det att utbildningen kan vara två år, tre år eller kortare eller längre än så. Den individuella studieplanen ska utformas utifrån huvudmannens utbildningsplan och med utgångspunkt i elevens behov, förutsättningar och intressen. Den individuella studieplanen är således en mer preciserad beskrivning av syfte, längd och innehåll när det gäller den enskilde elevens utbildning. Eftersom introduktionsprogrammen saknar nationella examensmål behöver det vara tydligt för en elev som går på ett introduktionsprogram vad utbildningen ska syfta till och hur utbildningen planerats för att eleven ska få förutsättningar att nå målen för utbildningen. Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns starka skäl till att elevens rätt att fullfölja utbildningen även kopplas till den individuella studieplanen (prop. 2017/18:183 s. 84 och 96-98).

Skolinspektionens utredning

Skolinspektionen har tagit del av samtliga individuella studieplaner för elever som läser första året på språkinstruktionen i Klippans kommun. Av dessa planer framgår bland annat följande. Samtliga planer är skrivna på ett år. De tio elever som läser på nivå 1 (lägsta nivån) har alla samma ämnen i sina respektive studieplaner; svenska, engelska, matematik och samhällskunskap. Två elever läser även modersmål. Dessa tio elever har olika långsiktiga mål med utbildningen, exempelvis advokat, polis, mekaniker, byggarbetsare eller sångare. Ett par elever har inte ifyllt långsiktigt mål. De flesta av de tio eleverna har inget nedskrivet mål för vad som händer efter introduktionsprogrammet. Enstaka elev har som mål att hen vill läsa vidare på yrkesprogram och enstaka elev har individuellt alternativ som planering för fortsatt utbildning efter språkinstruktionen.

Skolinspektionen har även tagit del av huvudmannens plan för introduktionsprogrammet. I planen anges inte språkinstruktionens längd, istället står under rubriken "längd" att när eleven anses ha tillräckliga språkkunskaper utifrån de önskemål och behov av fortsatt utbildning som eleven presenterat kan eleven om det är möjligt övergå till annan utbildning eller till arbetsmarknaden. Rektor beslutar om avvikelse, främst utifrån en bedömning av elevens språkliga nivå. I planen beskrivs att språkinstruktion innehåller undervisning i grundskoleämnet svenska som andraspråk. I övrigt ska språkinstruktion utformas utifrån den bedömning som görs av elevens språkkunskaper, och innehålla de ämnen och kurser som eleven behöver för sin fortsatta utbildning. Vidare står att innehållet i språkinstruktionen baseras på en individuell bedömning av elevens förkunskaper och de kompletteringar som behövs för att eleven så snart som möjligt ska kunna delta i det ordinarie utbildningssystemet. Det görs en kontinuerlig bedömning av elevens språk- och kunskapsutveckling, så att eleven och ämneslärare ser hur progressionen i elevens språkutveckling ser ut och så att ämnesundervisningen kan planeras.

I intervju med elevhälsan säger studie- och yrkesvägledaren att nya individuella studieplaner skrivs för ett år och att skolan inte får skriva dem för längre tid, enligt en

överenskommelse i "Familjen Helsingborg". Personal i elevhälsan säger att skolan inte är nöjd med den hanteringen, och att det inte gynnar eleverna.

Rektorn berättar i intervju att i "Familjen Helsingborg" har man sagt att språkinstruktionen i grunden är en ettårig utbildning, men skolan har ett antal elever som har individuella studieplaner som sträcker sig till vårterminen 2021. På fråga om det är rimligt att nyanlända elever klarar språkinstruktionen på ett år svarar rektorn nej och säger att det är väldigt optimistiskt. Därför har skolan ett antal elever som har individuella studieplaner som sträcker sig längre, uppger rektorn. Rektorn säger att en elev som börjar i år 1 detta läsår inte kommer att gå igenom språkinstruktionen på ett år. Rektorn säger också att alla elever som läser första året på nivå 1 på språkinstruktionen läser svenska som andraspråk, engelska, matematik och samhällskunskap. När Skolinspektionens utredare under intervjun, med hänvisning till några individuella studieplaner som Skolinspektionen har tagit del av, säger att eleverna inte har samma utbildningsbakgrund och samma behov svarar rektorn nej och säger att det är en heterogen grupp med olika behov. Vidare uppger rektorn att eleverna på nivå 1 kan ha stor spridning i sina kunskaper och att de går på nivå 1 olika lång tid. Någon elev har många betyg med sig, men det finns också elever som totalt har två-tre års skolbakgrund, säger rektorn, och uppger vidare att det finns en stor variation hos eleverna.

Huvudmannen har i samband med kommunikering av protokollet anført i huvudsak följande. I samband med gymnasieantagningen sker en djupare utvärdering av elevernas kunskapsnivå (vid utvecklingssamtalen). Framkommer det där att eleven inte har förutsättningar att nå målen och bli behöriga för vidare studier inom ett nationellt program kan studieplanen förlängas där i samråd med vårdnadshavare och elev. Arbetet med tidsomfattningen på studieplaner har påbörjats så att aktuell lagstiftning uppfylls. Skolan ser fördelar med ettåriga studieplaner utifrån elevens perspektiv, men även att det i vissa fall kan vara nackdelar. Studieplaner förlängs då det framkommer att så behövs.

Motivering till föreläggande som ingripande

Då Klippans kommuns verksamhet inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten, föreligger skäl att förelägga Klippans kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristen.

Grundläggande förutsättningar för skolenheten

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att den samlade elevhälsan vid Åbyskolan 3 inte arbetar främst förebyggande och hälsofrämjande. Utredningen visar att det på skolan genomförs vissa förebyggande och hälsofrämjande insatser. Utredningen visar dock att psykolog inte är med i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Även om förebyggande och hälsofrämjande insatser således genomförs arbetar den samlade elevhälsan inte främst förebyggande och hälsofrämjande. Vad huvudmannen anført, i samband med kommunikering av uppgifter, föranleder ingen annan bedömning.

Rättslig reglering

Enligt skollagen ska det för eleverna i gymnasieskolan finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen anges att elevhälsans fokus inte ska vara hälso- eller sjukvårdande insatser i snäv bemärkelse utan förebyggande och hälsofrämjande insatser i ett bredare perspektiv. Arbete med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning. Arbete med elevhälsa förutsätter vidare en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete. Vidare anges att de mer generellt inriktade uppgifterna, där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som t.ex. arbetet mot kränkande behandling och undervisningen om tobak, alkohol och andra droger och övrig livsstilsrelaterad ohälsa, jämställdhet samt sex- och samlevnadsundervisning m.m. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (prop. 2009/10:165, s. 276-277).

Skolinspektionens utredning

Elever berättar i intervju att skolsköterskan och kuratorn har varit ute och presenterat sig i klassrummen och berättat att elever kan komma till dem om de behöver hjälp eller vill prata. Elever säger att alla känner specialpedagogen och några elever säger att de träffar specialpedagogen en och en. På fråga till elever om psykologen har varit ute och presenterat sig, svarar en av studiehandledarna som deltog vid intervjun nej och säger att de inte har någon psykolog, medan den andra studiehandledaren svarar att psykologen träffar elever ibland. På fråga om kuratorn eller skolsköterskan har pratat med eleverna om exempelvis kost, sömn, tobak, stress, psykisk ohälsa, motion, svarar flera elever nej.

En lärare säger i intervju att skolan inte har haft något förebyggande arbete och att hen skulle önska att elevhälsan kom till klassrummen och pratade om exempelvis kost och sömn, men det har inte hänt. En annan lärare säger att hen pratar om sådana ämnen på sina lektioner, men att det är på lärarens initiativ och inte på elevhälsans initiativ samt säger att det skulle behövas mycket mer. På fråga om elevhälsan gör något på gruppnivå svarar lärare att de gör drogtester. Lärare säger att elevhälsan inte har gjort någon annan insats än att presentera sig.

Elevhälsans personal berättar i intervju att det finns en tanke när det gäller elevhälsans samlade uppdrag på gruppnivå, men att det inte har påbörjats än. Personal uppger att tanken är att sex- och samlevnadsundervisning ska komma igång i vår. Vidare säger personal att de även har pratat om att ta upp normkritiskt tänkande och värdegrundsfrågor. Personal berättar att de arbetar med eleverna på individnivå och att de har många samtal. På fråga om huruvida elevhälsan arbetar främst förebyggande och hälsofrämjande svarar personal "både och", samt säger att de gör det på gruppnivå genom ett drogförebyggande arbete. Personal berättar att de gör drogtester och har

samtal med varje elev innan eleven lämnar provet. Vidare berättar personal i elevhälsan att psykologen inte har deltagit alls i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet.

Rektorn berättar i intervju, på fråga om elevhälsan har gjort något förebyggande och hälsofrämjande arbete på gruppnivå under detta läsår, att de kommer att starta med sex- och samlevnadsfrågor och en tjejgrupp. Det arbetet är planerat och är i uppstartsfasen, säger rektorn. På fråga om elevhälsan under läsåret främst har arbetat förebyggande och hälsofrämjande svarar rektorn nej och säger att elevhälsan mest har arbetat åtgärdande, men att de i enskilda fall har arbetat mycket förebyggande. Rektorn säger också att psykolog inte deltar i något arbete på skolan och inte har varit där under hösten.

Huvudmannen har i samband med kommunikering av protokollet anfört i huvudsak följande. Under hösten, som var första terminen för det här elevhälsoteamet, upptogs mycket tid till åtgärder kring elever med problematik samt för elevsamtal och för att finna rutiner i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Under våren genomförs flera främjande och förebyggande aktiviteter på gruppnivå av elevhälsoteamet. Förebyggande och främjande insatser på gruppnivå under våren är sex och samlevnad, värdegrund, hälsa och ANTD (alkohol, narkotika, tobak, doping).

Motivering till föreläggande som ingripande

Då Klippans kommuns verksamhet inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten, föreligger skäl att förelägga Klippans kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristen.

Ytterligare brist

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Klippans kommun inte säkerställer att elever inte utsätts för kroppsliga ingrepp i form av urinprovtagning vid drogtester utan samtycke. Utredningen visar att slumpmässiga drogtester i form av urinprovtagning genomförs på Åbyskolan 3 samt att elever och deras vårdnadshavare varje år får skriva under en blankett varigenom de godkänner att drogtester görs. För att en skolhuvudman ska kunna genomföra kroppsliga ingrepp i form av urinprovtagning på en elev krävs alltid att det finns ett fullt och reellt samtycke från eleven och om eleven är under 18 år, som huvudregel också från elevens vårdnadshavare. Bedömningen av om en urinprovtagning skett med ett fullt och reellt samtycke måste alltid prövas vid varje enskilt provtagningstillfälle. Det är därför inte tillräckligt att elever och vårdnadshavare en gång per år skriver under en blankett om godkännande av drogtester. I de fall drogtester genomförs måste skolans personal vid varje provtagningstillfälle tydligt informera elever och, som huvudregel, även vårdnadshavare till elever som är under 18 år om att testet är frivilligt och att eleven kan avstå från att delta. Vidare måste skolans personal förvissa sig om att elever och, som huvudregel även vårdnadshavare, lämnar sitt samtycke till urinprovtagningen. Även om personal i elevhälsan uppger att de vid provtagningstillfället informerar eleverna om att det är frivilligt att lämna drogtester samt att de i enskilda samtal med elever inför provtagningen frågar elever om det är ok

att de gör testet, framkommer det av intervjuer med elever att elever inte uppfattar att drogtestet är frivilligt. Tvärtom säger elever att alla måste göra det. Elever har inte heller uppfattat att de vid provtagningsstillfället har fått information om att drogtestet är frivilligt. Enligt Skolinspektionens bedömning visar utredningen därmed att elever inte vid varje provtagningsstillfälle tydligt informeras om att testet är frivilligt och att eleven kan avstå från att delta. Det är vidare utrett att skolans personal inte förvissar sig om att elever lämnar sitt samtycke till provtagningen. Vad huvudmannen har anfört om att det vid provtagningsstillfällena nämns att drogtester är frivilligt föranleder ingen annan bedömning eftersom elever, trots uppgifterna från elevhälsan, inte har uppfattat att det vid provtagningsstillfället finns en möjlighet för dem att säga nej till drogtester och därmed avstå från att lämna urinprov. Slutligen visar utredningen att vårdnadshavare inte kontaktas vid provtagningsstillfället, i syfte att inhämta samtycke till att drogtester genomförs. Sammantaget innebär det nu redovisade att Klippans kommun inte säkerställer att det vid varje provtagningsstillfälle alltid finns ett fullt och reellt samtycke från varje elev och, som huvudregel, från elevers vårdnadshavare om eleverna är under 18 år. Vad huvudmannen har anfört om att informationen till elever ska förbättras och att det kommer att finnas en instruktion till mentorerna samt att studiehandledare ska medverka föranleder ingen annan bedömning. Detta eftersom det genom dessa åtgärder inte är säkerställt att det vid varje enskilt tillfälle finns ett fullt och reellt samtycke från eleven, och i förekommande fall vårdnadshavare, till att drogtest genomförs.

Med anledning av att det vid tillsynsbesöket framkommer uppgifter om att det, utöver slumpmässiga drogtester, även genomförs drogtester på förekommen anledning på skolan vill Skolinspektionen göra följande påtalande. Det finns ur ett grundlagsperspektiv inte någon anledning att skilja på slumpvisa drogtester och drogtester som görs på förekommen anledning, exempelvis vid misstanke om drogmissbruk. Ett drogtest genom urinprovtagning är ett kroppsligt ingrepp oavsett av vilken anledning det utförs. Drogtester inom skolväsendet förutsätter därmed alltid att det vid varje enskilt testtillfälle finns ett fullt och reellt samtycke från eleven.

Skolinspektionen noterar avslutningsvis att den blankett, varigenom elever och vårdnadshavare ges möjlighet att godkänna drogtester på gymnasieskolan, inte är utformad på ett sådant sätt att generella drogtester som genomförs för elever som läser språkinträdning och individuellt alternativ omfattas av vårdnadshavares godkännande. Punkten C i blanketten, som avser generella tester, gäller enligt texten på blanketten för elever som läser högskoleförberedande program. Eftersom språkinträdning och individuellt alternativ inte är högskoleförberedande program innebär en eventuell underskrift på blanketten inte att elever och i förekommande fall vårdnadshavare till elever på språkinträdning respektive individuellt alternativ har godkänt att generella tester genomförs. Härutöver noterar Skolinspektionen att elevens namn och klass ska fyllas i på blanketten, men att det saknas en mening som innebär att eleven själv, om denne har fyllt 18 år, godkänner att drogtester genomförs. Blanketten är således utformad på ett sådant sätt att det endast är vårdnadshavare som kan godkänna att drogtester genomförs.

Rättslig reglering

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Undantag från förbudet kan ske genom lag (2 kap. 20 § regeringsformen). Något lagstöd för påtvingade kroppsliga ingrepp inom skolväsendet finns inte. Med begreppet det allmänna i 2 kap. 6 § regeringsformen avses inte bara statliga myndigheter utan också bland annat kommuner och landsting (jfr. 12 kap. 4 § regeringsformen).

Med begreppet kroppsligt ingrepp i 2 kap. 6 § regeringsformen avses bl.a. tagande av urinprov (se JO:s beslut, dnr 5978-2006 och 479-2010).

Skyddet mot kroppsligt ingrepp gäller endast ingrepp som är påtvingade. Ett ingrepp är påtvingat om det allmänna använder våld för att genomdriva åtgärden. Ingreppet kan också vara påtvingat om den enskildes motstånd bryts genom hot om någon sanktion. Ett ingrepp torde också vara påtvingat om en företrädare för det allmänna uppträder på ett sådant sätt som får till följd att någon med fog uppfattar sig vara tvungen att underkasta sig ingreppet. Som exempel på sådant uppträdande kan nämnas underförstådda eller uttryckliga påtryckningar av olika slag. Det är viktigt att skolhälsovården vid provtillfället förvissas sig om att en elev inte har någon invändning mot att lämna urinprov. Det ställs därmed stora krav på berörd personal att säkerställa att elevens medverkan är i egentlig mening frivillig och att eleven inte känner sig pressad att lämna ett prov. I det senare fallet kan testen vara ett brott mot grundlagen (se JO:s beslut, dnr 5978-2006 och 479-2010).

Skolinspektionens utredning

Elever uppger i intervju att de, när de börjar på skolan, får skriva under en blankett som handlar om att de godkänner att drogtester görs. Detta görs varje år och om man är under 18 år ska föräldrarna skriva på blanketten, berättar de. Elever säger att mentorerna förklarade vad blanketten innebar samt att det var frivilligt att fylla i blanketten. En elev säger att eleverna godkänner att drogtester görs när de skriver på blanketten. På fråga till elever om eleverna tolkar det så, att det är ok att genomföra drogtester eftersom de har skrivit under blanketten, får Skolinspektionen svaret ja. Flera elever uppger att de gjorde ett drogtest i december månad 2019. Enligt elever sa personalen vid det tillfället att ingen fick gå ut ur klassrummet. På fråga om personalen sa att det var frivilligt att göra testet svarar samtliga elever i en av Skolinspektionens elevintervjuer nej samt uppger att alla måste göra testet. Även i en annan elevintervju svarar flertalet elever nej på frågan om personal i elevhälsan någon gång sa att det var frivilligt att genomföra testet. Elever berättar att de därefter gick ut en och en och att personalen då ställde frågor till dem. På fråga om personalen då frågade dem om de ville göra testet eller inte svarar flera elever i båda intervjugrupperna nej. En elev svarar nej när Skolinspektionen frågar om det fanns någon fråga som handlade om att testet var frivilligt. En annan elev säger att man inte kan säga nej och att man känner sig tvingad att göra det. Ytterligare en annan elev berättar att om man inte vill genomföra testet tror skolan att man har tagit droger. Elever, som vid provtagningstillfället i december 2019 var under 18 år, berättar att deras föräldrar inte kontaktades när drogtestet skulle genomföras.

Studiehandledare på skolan uppger att elever och vårdnadshavare får skriva på en blankett om drogtestar när eleverna börjar på skolan. De berättar att de förklarar för eleverna vad blanketten handlar om och hjälper eleverna att förstå vad det står i blanketten. På fråga från Skolinspektionen om det är genom att skriva under blanketten som man godkänner att man går med på drogtestar, svarar studiehandledarna ja, samt uppger att vårdnadshavare måste skriva under blanketten om eleverna är under 18 år. Vidare berättar de att elever inte behöver skriva under blanketten, men att det nog inte finns någon ruta man kan kryssa i om man inte vill göra drogtestar, utan att de då får lämna pappret tomt. De säger att de inte har sett någon elev eller vårdnadshavare som inte vill skriva under blanketten, utan familjerna vill att skolan ska göra drogtestar.

Lärare uppger att för elever på språkinstruktionen genomfördes drogtestar i december månad 2019. De berättar att hela elevhälsoteamet kommer in i klassrummet för att göra testerna samt att de då tar ut några elever i taget. Under tiden testet genomförs får eleverna inte gå ut ur klassrummet, säger lärare. På fråga om vad som händer om en elev inte vill genomföra testet svarar lärare att det inte har hänt samt att de ju har blanketterna. Om någon elev är borta den dagen drogtestet ska genomföras ser elevhälsan till att eleven får göra testet vid ett annat tillfälle, uppger lärare.

Personal i elevhälsan uppger att de gör drogtestar slumpmässigt och på förekommen anledning. De berättar att varje elev skriver på en blankett som handlar om att skolan får göra oförberedda drogtestar samt att det är mentorerna och studiehandledarna som är med när blanketten förklaras för eleverna. Blanketten fylls i varje läsår. De uppger vidare att elever är budbärare för att ta hem informationen, vilket de har funderat över eftersom elever får fungera som översättare till föräldrarna. Personal i elevhälsan säger att de inte har varit med om att någon elev på språkinstruktionen inte har skrivit under blanketten samt att de inte gör drogtestar om de inte har fått svar från alla vårdnadshavare eller gode män. De berättar vidare att när drogtestar görs kommer elevhälsan ut i klassrummen och ingen elev får då lämna lokalen. De börjar med att presentera sig och berätta att klassen har blivit utvald. Därefter informerar de om varför de gör testet och att drogtestet görs utifrån blanketten eleverna har fått. De förklarar också hur testet går till och berättar för eleverna att de får reda på resultatet direkt. Personal i elevhälsan berättar att de säger till eleverna att ingen kan tvinga dem att lämna drogtestar, utan att det är frivilligt. De berättar också att de säger till eleverna att de inte hade kunnat genomföra detta utan ett samarbete från elevernas sida. Personal i elevhälsan uppger att de tar ut eleverna enskilt och har samtal med varje elev innan de lämnar provet. I de samtalen kan eleverna ställa frågor som de tycker är jobbiga att ställa i helklass. I dessa samtal ställer personalen frågan om det är ok för eleven och om det är godkänt hemifrån. Personal i elevhälsan berättar att de inte använder ordet frivillighet i det samtalet, men att de frågar om det är ok för eleven och ok för elevens föräldrar. Därefter ställs ytterligare frågor och sen frågar de eleven igen om det är ok att de går in och lämnar testet. Vid själva provtagningen inhämtas inget samtycke från vårdnadshavare om eleven är under 18 år, berättar personal i elevhälsan. Eleverna brukar tillfrågas om de kommer ihåg att de har fått ett godkännande hemifrån. Om eleverna är osäkra på om ett godkännande har lämnats kan de ringa hem. Personal i elevhälsan säger att de återupprepar godkännandet hemifrån i samtalet och att de säger att de vill att eleven ska berätta om testet hemma. Vidare uppger

elevhälsan att de allra flesta elever tycker att det är bra med drogtester och att de uttrycker att det känns tryggt samt att det finns elever som väljer just Åbyskolan av den här anledningen. När Skolinspektionen säger att elever berättar i intervju att de inte känner till att testet är frivilligt och att de exempelvis kan gå därifrån, svarar personal i elevhälsan att det är mycket märkligt och att de får fundera ytterligare på hur de ger informationen. En personal säger att hen inte tror att eleverna kände att de kunde avbryta och gå därifrån.

Rektorn bekräftar i intervju att drogtester görs. Hen säger att om en elev vid ett visst tillfälle inte vill göra testet är det frivilligt och då tvingar inte skolan dem. På fråga om eleverna känner till det säger rektorn att det är en bra fråga samt uppger att hen inte vet vilken information som ges till elever i samband med att tester ska genomföras. Rektorn uppger vidare att hen inte har varit närvarande under det testtillfälle som genomfördes under hösten, men säger att elever kan säga nej till att göra drogtester när de går ut ur klassrummet, så de behöver inte säga nej inför hela gruppen. Rektorn uppger dock att eftersom hen inte har varit närvarande när drogtester har gjorts, så vet hen inte i detalj hur det har gått till.

Skolinspektionen har i samband med tillsynen tagit del av den blankett, varigenom elever och i förekommande fall vårdnadshavare kan godkänna drogtester. På blanketten, som är benämnd "Godkännande av drogtester på gymnasieskolan" hänvisas det till kommunens policy och handlingsplan mot alkohol och droger. Det anges vidare att skolan vill kunna göra drogtester på elever av följande skäl:

- a) Vid oro eller misstanke kring en elev. Oron kan grunda sig på iakttagelser, inkomna uppgifter eller ändrat beteende som hög frånvaro, påfallande trötthet och likgiltighet. Naturligtvis hålls då samtal med eleven, men ibland vill skolan undersöka oron genom ett snabbt drogtest (urinprov). Skolan kan inte tvinga någon att lämna drogtest.
- b) Generella tester av arbetsmiljöskäl. I policyn står "Inför praktik eller farliga moment i utbildningen kan skolan genomföra drogtest på en undervisningsgrupp. Testerna är frivilliga men kan vara förutsättningen för att elev ska kunna delta vid utbildningsmomentet/praktiken i fråga." Det händer att arbetsgivare vill veta att eleverna är drogfria på samma sätt som man kontrollerar att deras anställda är det.
- c) För att sträva efter en narkotikafri skola med tryggt skolklimat och goda studieförutsättningar, vill skolan också kunna erbjuda och utföra generella tester i de högstskoleförberedande programmen.

På blanketten står det därutöver bland annat att skolan inte kan tvinga någon att medverka i drogtesterna, men hoppas att alla förstår värdet av dessa åtgärder. Vidare anges att vårdnadshavares godkännande för testerna krävs för elever som inte fyllt 18 år. På blanketten finns en rad, där elevens namn och klass kan fyllas i. Ovanför de rader där vårdnadshavare kan skriva under blanketten står det "Jag som vårdnadshavare godkänner att skolan under gymnasietiden kan ta drogtester utifrån ovanstående beskrivning." På blanketten saknas en motsvarande mening, där elever som har fyllt 18 år, kan skriva under att de godkänner att drogtester genomförs.

Huvudmannen har i samband med kommunikering av protokollet anført i huvudsak följande. Vid de tillfällen som drogtester görs nämns det att det är frivilligt. Ordet frivilligt ersätts ibland av andra formuleringar för att det ska bli extra tydligt. Elevernas uppfattning till drogtester är att det skapar en trygghet på skolan som uppskattas. Genom tidig upptäckt och tidig insats finner man elever som kan få hjälp och stöd innan det går så långt att det påverkar elevernas hälsa och deras skolgång. Elever, vårdnadshavare och personal är mycket positiva till att hela klasser screenas och skolan har fått mycket positiv respons från elever och vårdnadshavare om att detta skapar en trygghet på skolan. Informationen om att det är frivilligt att lämna ett prov ska förbättras. Det kommer även att finnas en skriven instruktion till mentorer för hur blanketten ska förklaras för eleverna. Studiehandledare kommer alltid att vara med för att förtydliga detta.

Motivering till föreläggande som ingripande

Då Klippans kommuns verksamhet inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten, föreligger skäl att förelägga Klippans kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristen.

Områden där Skolinspektionen inte har funnit brister**Undervisning och lärande**

Det har vid tillsynen inte framkommit annat än att Klippans kommun uppfyller författningarnas krav inom undervisning och lärande.

Bedömning och betygssättning

Det har vid tillsynen inte framkommit annat än att Klippans kommun uppfyller författningarnas krav inom bedömning och betygssättning.

Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling

Det har vid tillsynen inte framkommit annat än att Klippans kommun uppfyller författningarnas krav inom trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling.

Styrning och utveckling av verksamheten

Det har vid tillsynen inte framkommit annat än att Klippans kommun uppfyller författningarnas krav inom styrning och utveckling av verksamheten.

På Skolinspektionens vägnar

X Mats Lundqvist

Enhetschef
Signerat av: Mats Lundqvist

X Andreas Leo

Föredragande
Signerat av: Andreas Leo

Allmänt om tillsynen:

Mer om Skolinspektionens tillsyn hittar du på www.skolinspektionen.se

Bilagor

Bilaga 1: Fakta om Åbyskolan 3

Fakta om Åbyskolan 3

Skolinspektionen har genomfört tillsyn av Klippans kommun under våren 2020. Åbyskolan 3 besöktes av Skolinspektionen mellan den 14 januari 2020 och den 5 februari 2020. Skolinspektionen har genomfört tillsyn av Klippans kommun under våren 2020. Åbyskolan 3 besöktes av Skolinspektionen mellan den 14 och 16 januari 2020 samt den 5 februari 2020.

Åbyskolan 3 är en kommunal gymnasieskola som är belägen i Klippans centrum och delar lokaler med Åbyskolan 1, Åbyskolan 2 och kommunal vuxenutbildning. Åbyskolan 3 bedriver utbildning för elever på introduktionsprogrammen språkinträdning (IMS) och individuellt alternativ (IMA). I skolenheten är cirka 100 elever inskrivna varav 13 stycken på individuellt alternativ. Skolenheten leds av en rektor som även har ansvar för kommunal vuxenutbildning.

Måluppfyllelse

Skolverkets databas SIRIS redovisar inga kunskapsresultat för eleverna. Klippans kommun redovisar genom rektorn att av de 44 elever på språkinträdningen som läste mot kunskapskraven för årskurs 9 nådde 59 procent kunskapskraven för svenska som andraspråk vid senaste betygssättning (våren 2019). Vidare nådde 30 procent av dessa 44 elever behörighet för vidare studier inom programinriktat val, nationellt program eller studier inom vuxenutbildningen. För elever som läser individuellt alternativ redovisas inga resultat.